

Boshlang‘ich sinf yoshidagi o‘quvchilarda estetik tarbiya va ta’limning nazariy asoslari

Бикбулатова Айнур Сувтановна

Самарқанд шаҳар 34-умумтаълим мактабнинг
бошланғич синф ўқитувчиси

Annotatsiya: Ushu maqolada, boshlang‘ich sinf yoshidagi o‘quvchilarda estetik tarbiya va ta’limning nazariy asoslari hamda estetik tarbiyaning inson hayotida tutgan o‘rni yoritilgan. Estetik tarbiya bu - o‘quvchilarga voqelikdagi, san’atdagi, tabiatdagi kishilarning ijtimoiy va mehnat munosabatlaridagi, turmushdagi go‘zallikni idrok qilish handa to‘g‘ri tushunishga o‘rgatish, ularning badiiy didini o‘stirish, ularda go‘zallikka muhabbat tuyg‘usini uyg‘otish va hayotga go‘zallik olib kirish qobiliyatlarini tarbiyalashdir.

Kalit so‘zlar: estetika, did, nafosat, ta’lim, san’at, go‘zallik, muhabbat, odob-axloq, estetik ong, mehnat.

Insoniyat go‘zallikni butun rivojlanish tarixi jarayonida egallaydi va yaratadi. Go‘zallik madaniy tarixiy tajribaning bir qismidir. Uning obyektiv mavjudligi estetik tarbiya nazariyasini, estetik tarbiyani yosh avlodga maqsadga muvofiq va muntazam ravishda berish va shu orqali uni estetik rivojlantirishni ta’minlashning faol usullarini ishlab chiqishga yo‘naltiradi. Bunda estetik tarbiya madaniyatni egallashning asosiy vositasi tarbiya va ta’lim hisoblanadi.

Shu bilan bir qatorda estetik tarbiya o‘z navbatida bolalarga har tomonlama tarbiya berishning bir qismidir. Estetik tarbiya axloqiy tarbiya bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, u o‘quvchining aqlini, ichki hissiyotlarini tarbiyalab qolmay, shu bilan bir qatorda uning xayol va fantaziyasini ham rivojlantiradi.

O‘quvchilarni go‘zallikka oshno qilish, ularda hayotiy muammolarni to‘g‘ri tushunish, oliyanob his-tuyg‘ularni va intilishlarni shakllantirishga yordam beradi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida go‘zallikni idrok qilishni tarbiyalash orqali ularda boshqa kishilarning kechinmalarini his eta bilish, kishilarning xursandchiliklariga sherik bo‘lish, qayg‘usini birga baham ko‘rish kabi xususiyatlar tarkib toptiriladi.

“Estetik tarbiya” tushunchasi bilan bir qatorda “badiiy tarbiya” tushunchasi ham mavjud bo‘lib, u o‘quvchilarni badiiy tarbiyava san’at asarlari orqali tarbiyalaydi.

Badiiy tarbiya shaxsda san'at asarlarining shakl va mazmunini estetik idrok etishni rivojlantirish, badiiy didni shakllantirish va san'atning ma'lum turlari bo'yicha ijodiy faoliyatni, ijrochilik qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgandir.

Estetik tarbiyaning asosiy tushunchalaridan biri go'zallik kategoriyasi hisoblanadi. Uning ma'nosini o'quvchilarda tushuntirish ham mazkur tarbiyaning hayotiylikni ta'minlashga katta yordam beradi. Shu sababli go'zallik tushunchasining mazmun-mohiyatini ochib berishga quyidagicha yondashuvlar qilishni maqsadga muvofiq deb topdik:

- go'zallik - bu kishining qalbi go'zalligi;
- go'zallik - bu kishining istarasi issiqligi;
- go'zallik - bu kishining go'zal xulq egasi bo'lishi;
- go'zallik - bu bamisoli daraxt, yaprog'i - axloq, ildizi - ichki dunyo, mevasi - yaxshi fazilat.

Axloqiy tarbiya, u o'quvchilar uchun ta'lim muassasasining asosiy vazifasi deb hisobladi. Uning kontseptsiyasiga binoan, bu faqat odamlarga yaxshi kayfiyat va xushyoqishni rivojlantiradi. Jamiyatning madaniy, ilmiy va ijtimoiy rivojlanishining yangi ehtiyojlari bilan bog'liq holda, mavhum merosni tanqidiy qayta ko'rib chiqish va amaliy eksperiment o'tkazish zarurati ta'lim tizimiga ham duch keldi. Gumanistik yo'naltirilgan paradigma, maqsadlar, ta'lim mazmuni jadvali, o'qitish va o'qitish texnologiyasi qayta ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, asosiy printsiplarga yo'naltirish printsiplari bo'lib, uni amalga oshirish bolalarni atrofdagi dunyo bilan o'zaro munosabatlarga jalb qilish va zamonaviy madaniyat nuqtai nazaridan ushbu dunyo uchun axloqiy va estetik munosabatni shakllantirishga yordam beradi.

Estetik tarbiya shaxsning estetik madaniyatini egallashiga yo'naltirilgan bo'lib, turli shakl va metodlar yordamida amalga oshiriladi. Estetik tarbiyaning vositalari o'quvchilarning go'zallikni sevish ruhida tarbiyalash maqsadida tevarak-atrofdan tanlab olingan turmush, tabiat, san'at go'zalligi va bolalarning badiiy faoliyatini tashkil etishga yo'naltirilgan pedagogik jarayonda qo'llaniluvchi omillar sanaladi. Badiiy adabiyot estetik tarbiyada cheksiz imkoniyatlarga ega. U o'quvchilarga hayotni chuqurroq anglashni o'rgatadi. Olam va inson go'zalligi, mardlik, jasorat, yuksak insoniy g'oyalarni o'zida aks ettirgan san'at asarlari insonlarni go'zallikni his qilish, ularga intilib yashashga undab kelgan. Aksincha, g'oyaviy jihatdan saviyasi past asarlar o'quvchilar ongini sayozlashtiradi, ularni

chinakam go‘zallikdan chalg‘itadi, go‘zallikni sevishga bo‘lgan intilishlarini susaytiradi, didini pasaytiradi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, nafosat tarbiyasi o‘quvchilarga borliqda mavjud

bo‘lgan barcha narsa va hodisalardan zavq olishni o‘rgatadi. Insonda tashqi va ichki go‘zallikni shakllantiradi. Biz kelajakda boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ta‘lim-tarbiya berar ekanmiz, ularning har tomonlama yetuk shaxs bo‘lishida nafosat tarbiyasining o‘rni beqiyos ekanligini to‘la anglamog‘imiz zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G‘afforova T va boshqalar. Ta‘limning ilg‘or texnologiyalari. – Qarshi.: Nasaf. 2003. -145 b.
2. Haydarova O.Q. Yangi pedagogik texnologiyalarning tarbiyachi faoliyatida tutgan o‘rni. // [Pedagogik mahorat](#), 2-son, 2002.
3. Haydarova O.Q. Tafakkur va faoliyatga asoslangan ta‘lim. //Xalq ta‘limi, 2-son, 2003.
4. Saidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – T.: O‘z MU. 2003. - 70 b.
5. Saidahmedov N.S., Ochilov A. Yangi pedagogik texnologiya mohiyati va zamonaviy loyihasi. –T.: XTV RTM, 1999. -59 b.
6. Saidahmedov N. Pedagogik amaliyotda yangi pedagogik texnologiyalarni qo‘llash texnologiyalari. Toshkent: 2000 y. - 56 b.

Research Science and
Innovation House

